

TAIDEYLIOPISTO
PL 1
00097 Taideyliopisto

KONSTUNIVERSITETET
PB 1
00097 Konstuniversitetet

UNIVERSITY OF
THE ARTS HELSINKI
PO Box 1
FI-00097 Uniarts

-

+358 9 7258 0000
www.uniarts.fi

ASIA **Hallituksen esitys laiksi tutkimustietovarannosta**
Viite **Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 29.6.2021**

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää toista lausuntoa Hallituksen esityksestä laiksi tutkimustietovarannosta. Ensimmäisen lausuntokierroksen jälkeen sääntelytarpeita on määritelty uudestaan, henkilötietojen käsittelytarpeita ja tutkimustoimijoiden luovutus- ja tiedonsaantioikeuksia täsmennetty ja suhdetta muuhun lainsäädäntöön kirkastettu.

Taideyliopisto pitää yhä kansallista tutkimustietovarantoa kannatettavana hankkeena. Tutkimuksesta saatava kokonaiskuva ja tutkijoiden näkyvyys paranevat. Tietojen välittäminen sujuvoituu. Päälekkäisen työn määrä vähenee, ja tietojen syöttöä voidaan automatisoida.

Taideyliopisto kiinnitti edellisessä lausunnossaan huomioita tietoturvan tekniseen ja organisatoriseen toteutukseen. Käsillä olevassa lakiluonnoksessa suhdetta tietosuojalakiin ja -asetukseen sekä suostumuksen antamiseen on tarkennettu. Luvussa 2.1 (Tietojen keruu ja tutkimustietovaranto) todetaan, etteivät tiedot sisällä "tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisia arkaluotoisia henkilötietoja eikä sinne myöskään tallenneta henkilötunnuksia". Tutkijoiden nimet, yhteystiedot ja ORCID-tunnukset ovat jo nyt julkisesti saatavilla yliopistojen omissa järjestelmissä. Tutkijan profiilipalvelussa, joka on parhaillaan koekäytössä, tutkija hallitsee itse tietojensa näkyvyyttä. Yhteystietojen ja esimerkiksi sosiaalisen median tilien piilottaminen on tärkeää mahdollisen häirinnän tai maalittamisen ehkäisemiseksi. Tutkimustietovaranto mahdollistaa myös tutkijan tietojen joustavan siirtymisen tutkimusorganisaation vaihtuessa, mikä on tervetullut muutos nykyiseen.

Palveluun tunnistautumisen on suunniteltu tapahtuvan digitaalisella ORCID-tunnuksella (Open Researcher and Contributor ID). Taideyliopiston pitää ratkaisua ongelmallisena, koska vain murto-osa yliopiston tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan julkaisuja tuottavista henkilöistä on luonut tunnisteiden. Taideyliopiston julkaisuista yli 80 prosenttia on taiteellisia F-julkaisuja, ja ORCID ei ole yliopistossa laajalti tunnettu. Lisäksi ORCID-tunnisteiden luominen on vapaaehtoista, ts. yliopisto ei voi edellyttää sitä henkilökunnalta.

Siksi Taideyliopisto esittää, että ORCIDin rinnalla olisi mahdollista käyttää CSC:n HAKA-käyttäjätunnistusjärjestelmää, joka on jo laajalti käytössä yliopistoissa.

Tähän saakka Opetus- ja kulttuuriministeriön on kerännyt tutkimustietoja tilastointi- ja ohjaustarkoituksessa erillisten tapauskohtaisten sopimusten ja vaihtelevien tulkintojen turvin. Valtakunnallinen yhtenäinen palvelu edellyttää kuitenkin yhtenäisiä tiedonluovutuskäytäntöjä. Ensimmäisen lausuntokierroksen yhteisrekisterinpitäjyydestä on nyt luovuttu ja tilalle esitetään opetus- ja kulttuuriministeriötä ainoana tutkimustietovarannon rekisterinpitäjänä. Taideyliopiston pitää tehtyä ratkaisua oikeana.

Edellisessä lausunnossa Taideyliopisto huomautti mm. salassapidettävistä asiakirjoista, kuten tutkimussuunitelmien hallinnoinnista. Nykyisessä lausuntopyynnössä viitataan Julkisuuslain 24 § pykälän 21 kohtaan, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa. Näitä tulnaisiin käsittelemään sanalouhinnan keinoin ”siten, ettei käsittelystä aiheudu haittaa tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle.” Taideyliopiston näkemyksen mukaan ratkaisu on riittävä, vaikka tekninen ja käytännön toteutus jäävät vielä auki.

Viidenteen pykälään sisältyy tutkimustoimijoiden asetettu tietojen täsmällisyyttä koskeva huolellisuusvelvoite. Se on tervetullut lisä, mutta edellyttää Taideyliopiston kaltaisissa pienissä yliopistoissa lisäresursseja tietojen tarkastusprosessiin.

Taideyliopiston käsityksen mukaan huolellisuusvelvoite ei koskisi yliopistojen keräämiä tutkimusaktiiviteettitietoja, jotka eivät ole kattavia ja joiden laatua ei varmisteta. Lakiehdotuksen teksti aktiiviteettitietojen keräämisestä ja siirtämisestä vaatii edelleen täsmentämistä. Sivulla 33 todetaan, että ”tutkijalla on mahdollisuus vaikuttaa tietojen näkymiseen” ja sivulla 36, että aktiiviteetti- ja meriittitietoja näytettäisiin vain ”mikäli tutkija on antanut luvan niiden julkaisuun tutkijan profiilipalvelussa”. Oletettavasti nämä tiedot kuitenkin siirrettäisiin vastaisuudessa tutkimustietovarantoon yliopistojen tietojärjestelmistä, jolloin niiden tarkistaminen jää tutkijan aktiivisuuden varaan. Toinen ja suositeltavampi vaihtoehto olisi jättää aktiiviteettitiedot kokonaan tutkimustietovarannon ulkopuolelle.

Tutkimustietovaranto on suunniteltu toimivaksi kahdensuuntaisesti siten, että yliopistot pystyvät vastaanottamaan muokatut tiedot ja rikastamaan omia järjestelmiään. Tämä parantaa saatavilla olevan tiedon laatua ja luotettavuutta, mutta saattaa olla teknisesti haastava toteuttaa. Edelleen jää avoimeksi, minkälaisia lisäraja-pintoja yliopistojen järjestelmiin olisi sisällytettävä, kun tutkimustietovarannon rikastettuja tietoja välitetään takaisin lähdejärjestelmään (s. 26).

Korostamme edelleen, että taiteellinen toiminta on yksi Taideyliopiston lakisääteisistä tehtävistä. Lakiesitys ei mainitse erikseen taidealan F-julkaisuja, mutta ilmaisu tutkimustietovarantoon kerättävästä ja välitettävästä Suomessa tehtävästä tutkimuksesta koskee taidekorkeakoulujen osalta myös julkista taiteellista ja taideteollista toimintaa.

Taideyliopisto toivoo edelleen, että ministeriöltä tai vastaavalta taholta tullaan saamaan tukea ja ohjeistusta käytännön kysymyksiin.

Tutkimustietovarannon menestymisen kannalta on edelleen olennaista se, että tutkijat kokevat tutkimustietovarannon hyödylliseksi ja käyttävät sitä aktiivisesti. Siksi sujuvan kirjautumisen varmistaminen on tärkeää.

5. päivänä elokuuta 2021

Kunnioitavasti,



Kaarlo Hildén
Rehtori



valmistelija Kirsi Rinne
asiantuntija